

Bényei Péter

A történelem és a tragikum
vonzásában

*A történelmi regény műfaji változatai és a tragikum kérdései
Kemény Zsigmond írásművészetében*

Debrecen, 2007

TARTALOM

Előszó	9
--------------	---

Első rész

A TÖRTÉNELMI REGÉNY MŰFAJI KÉRDÉSEI A KEMÉNY-REGÉNYEK ÉRTELMEZŐ HORIZONTJÁBÓL

I. A TÖRTÉNELMI REGÉNY ELMÉLETE KÖRÜLI DILEMMÁK.....	19
1. A műfaji értelmezés anomáliái	21
2. Romantikus, realista vagy biedermeier jelenség a 19. századi történelmi regény?	31
3. Történelmi regény: fikció és/vagy valóság?	35
4. Tipizálás és tanulságai	42
II. TÖRTÉNETÍRÁS ÉS TÖRTÉNELMI REGÉNY	47
1. A történelem fogalmának átalakulása és a történelmi regény születése	47
2. A történetírás művészi-leíró modellje és a történelmi regény	53
3. A tudományos történetírás-modell narrativista kritikája: a történelmi regény és a narratív történetírás megkülönböztető jegyei.....	70
4. Történettudomány kontra történelmi regény: a műfaj néhány jellegadó poétikai vonása	93
III. EPOSZ ÉS TÖRTÉNELMI REGÉNY.....	112
1. Az eposz és a regény funkcióváltása	112

2. Eposz és történelmi regény: a múlt-jelen viszony megváltozása	115
3. A történelmi regény és a kulturális emlékezet.....	126

IV. KI- ÉS ELŐRETEKINTÉS: A TÖRTÉNELMI REGÉNY REPREZENTÁCIÓS ÉS ALLEGORIZÁCIÓS TELJESÍTMÉNYÉNEK KÉRDÉSEI A <i>ZORD IDŐ</i> RECEPCIÓJÁNAK TÜKRÉBEN	135
1. A történetírás és a történelmi regény viszonyának megítélése a 19. század második harmadának magyar kritikai diskurzusaiban	136
2. A történetírás és a történelmi regény viszonyának megítélése a 19. század pozitivisták megközelítéseiben és a <i>Zord idő</i> 20. századi recepciójában	153

Második rész

DRÁMAISÁG ÉS TRAGIKUM KEMÉNY ZSIGMOND TÖRTÉNELMI REGÉNYEIBEN

I. A KEMÉNY-REGÉNYEK DRÁMAISÁGÁNAK ÉS TRAGIKUMÁNAK NÉHÁNY KÉRDÉSE – KRITIKATÖRTÉNETI KONTEXTUSBAN	169
1. A regény és a dráma ötvöződése: műfajelméleti kontextus	170
2. A regény és a dráma ötvöződése: műfaj történeti kontextus	184
3. A tragikum kontextusai I. – a 19. századi „vétség-elvű” tragikumfelfogás és a Kemény-regények tragikuma	200
II. „ <i>Anyai szeretet ez, mely a bánatost elringatja</i> ” KEMÉNY ZSIGMOND REGÉNYEINEK TRAGIKUMÁRÓL	226
1. A tragikum mibenlétéről	226
2. Utak a modernizált, regényesített tragikumhoz	237

3. Új tragédia- és tragikumkoncepció	
a 19. században.....	242
4. A Kemény-regények tragikuma.....	252

Harmadik rész
SZÖVEGELEMZÉSEK

I. „ <i>Ki fejt meg a gondviselés talányait?</i> ”	
DRÁMAISÁG ÉS TÖRTÉNELMI REGÉNY	
KEMÉNY ZSIGMOND: <i>ÖZVEGY ÉS LEÁNYA</i>	259
1. Drámaiság és történelmi regény	259
2. Drámai strukturáló elvek az <i>Özveggy és leányában</i>	269
3. Tarnócziné, a keresztyén Médeia	285
4. Tragikum az <i>Özveggy és leányában</i>	296
II. „ <i>El van tévesztve egész életünk!</i> ”	
SZUBJEKTUMFILOZÓFIA ÉS	
TÖRTÉNELMI REGÉNY	
KEMÉNY ZSIGMOND: <i>A RAJONGÓK</i>	318
1. A szubjektumprobléma kieleződése	
a 19. század közepén.....	318
2. A letűnt korabeli életvilág, mint létmodell:	
mimézis és allegória	332
3. A rajongás létállapota	343
4. A regény tragikuma	360
III. „ <i>Elhagyva van, aki elhagyja magát</i> ”	
NEMZETI IDENTITÁSTUDAT ÉS	
TÖRTÉNELMI REGÉNY	
KEMÉNY ZSIGMOND: <i>ZORD IDŐ</i>	367
1. A <i>Zord idő</i> mimetikus és allegorikus struktúrái	367
2. Az irónia változatai a <i>Zord idő</i> ben	393
Irodalom- és rövidítésjegyzék	411
Névmutató.....	449